

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Шепітько В.Ю. Довідник слідчого К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2001. 208 с.

Воробей Олена Вячеславівна,

професор кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз ННІ № 2 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Невмержицька Ірина Миколаївна,

завідувач відділу технічного дослідження документів лабораторії почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та давнини їх виготовлення ДНДЕКЦ МВС України;

Венгрус Анфіса Юріївна,

завідувач сектору дослідження давнини виготовлення документів відділу технічного дослідження документів лабораторії почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та давнини їх виготовлення ДНДЕКЦ МВС України

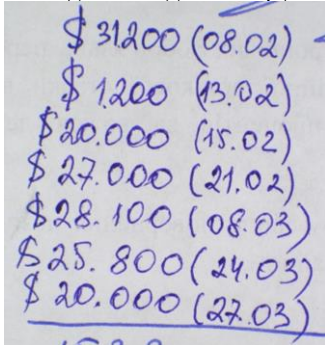
МОЖЛИВОСТІ КОМПЛЕКСНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІН ДО ПЕРВИННОГО ЗМІСТУ ДОКУМЕНТА, УНЕСЕНИХ ШЛЯХОМ ДОПИСКИ

У процесі розслідування кримінальних правопорушень нерідко доводиться мати справу з документами, що піддавались частковій підробці. Серед різноманітних способів такої підробки однією з поширених на практиці є дописка.

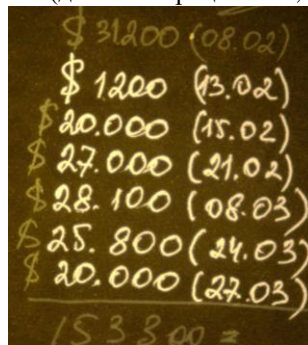
Як відомо, дописка являє собою такий спосіб змін до первинного змісту документа, за якого нові записи або окремі штрихи (елементи літер, цифр та інших позначок) вносять у вільні місця документа (поміж рядками, словами та знаками) [1, с. 163]. Найефективнішим напрямом отримання достовірної інформації про змінення первинного змісту документа є призначення судової технічної експертизи документів, а в деяких випадках – комплексної експертизи, коли крім експертів-криміналістів до проведення експертизи можуть залучати експертів з дослідження матеріалів документів [2, с. 78]. Одним з прикладів такого комплексного дослідження наведемо матеріали з експертизи, яку провели співробітники відділу технічного дослідження документів лабораторії почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та давнини їх виготовлення ДНДЕКЦ МВС. Перед експертами були

поставлені питання щодо того, чи виконані написи цифр та знаку \$ (долар) у договорі позики підозрюваною особою чи іншою особою; чи було внесено зміни до першочергового змісту в графах наданого документу; чи одним пишучим приладом було виконано запис сум та знака \$ (долара) в графах наданого документу; чи мають спільну родову групу належність барвники, якими нанесені написи цифр та знака \$ (долар) у договорі позики.

Технічне дослідження наданого документу проводилось візуально при природному та штучному освітленні в прохідних, Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук кніс та розсіяних променях, з використанням криміналістичної лупи, в полі зору мікроскопа «OLYMPUS SZX12» (за різних режимів збільшення) та приладу відеоспектрального компаратору «Video Spectral Comparator foster+freeman VSC 8000» в УФ та ІЧ ділянках спектра. При цьому було встановлено, що досліджувані записи було виконано рукописним способом за допомогою паст кулькових ручок синіх відтінків. Також під час технічного дослідження було встановлено, що досліджувані записи між собою розміщені порізному, мають розходження в розгоні почерку, різний відтінок та іншу люмінесценцію барвниої речовини. Установлені ознаки свідчать про те, що в досліджуваних записах мало місце зміна первинного змісту, а саме дописка рукописних записів. (див. ілюстрацію № 1, 2).

1

2

Ілюстрація 1, 2.

Збільшений вигляд досліджуваних цифрових рукописних записів у наданому договорі позики в штучному освітленні та в ІЧ-променях

Під час дослідження матеріалів документу проводилось морфологічне дослідження записів при денному освітленні та в полі зору цифрового мікроскопу «Leica DVM6 (за різних режимів збільшення)». В ході дослідження встановлено, що морфологічні ознаки досліджуваних фарбових матеріалів є характерними для паст для кулькових ручок.

Далі проводилось дослідження розчинності фарбових матеріалів. Вивченню підлягала здатність фарбових матеріалів до копіювання. Дослідження проводилось за допомогою фільтрувального паперу, змоченого розчинниками: вода, етанол, диметилформамід. Було встановлено, що фарбові матеріали об'єктів добре копіюються диметилформамідом та етанолом, не копіюються водою.

Наступним було застосовано метод хроматографії в тонкому шарі сорбенту (ТШХ) з метою порівняльного дослідження барвників фарбових матеріалів досліджуваних об'єктів. Екстрагування барвників досліджуваних об'єктів та контрольних зразків проводили органічним розчинником диметилформамідом (ДМФА). Проби отриманих екстрактів досліджуваних об'єктів та пробу чистого розчинника ДМФА (контрольний зразок розчинника) за допомогою капілярів наносили на стартові лінії хроматографічних пластин. Сукупність отриманих результатів дозволила експертам зробити висновок, що фарбові матеріали, якими виконано окремі рукописні записи у представленому на експертизу договорі позики мають між собою спільну родову належність та відрізняються від фарбових матеріалів, якими виконані всі основні записи у документі.

У результаті проведеного комплексного дослідження наданого документу було встановлено: у записах договору позики мала місце зміна первинного змісту, а саме дописка символу «\$» та цифрових рукописних записів (див. ілюстрацію №1, 2). На тильній стороні договору позики цифрові рукописні записи виконано з використанням одного типу пишучого приладу – пастами кулькових ручок синіх відтінків. Окремі рукописні записи у представленому на експертизу договорі позики мають між собою спільну родову належність та відрізняються від фарбових матеріалів, якими виконані всі основні записи у документі (див. ілюстрацію №2).

Таким чином, комплексне дослідження з використанням методів та сучасних технічних засобів дозволило встановити факт унесення змін до первинного змісту записів шляхом дописки, а також виявити первинний зміст.

Список використаних джерел

1. Воробей О. В., Кофанов А. В. Техніко-криміналістичне дослідження документів : навч. посіб. Київ : НАВС, 2011. 312 с.
2. Юдіна, І. В. Актуальні питання криміналістичного дослідження документів зі зміненим первинним змістом. *Криміналістичний вісник*. 2 (30), 2018. С. 78–91.
3. Методика технічної експертизи документів (загальна частина) [уклад: Ковальов К. М., Давидова О. О., Коваленко В. В., Тимофєєва Т. В.]; Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2007. 34 с.
4. Методичні рекомендації щодо аналізу складу паст для кулькових ручок і чорнила / ВНДІСЕ Міністерства юстиції України. Київ, 2009.